

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Міжнародного гуманітарного
університету д.ю.н., професор

Костянтин ГРОМОВЕНКО

«30» серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ В РІЗНИХ СФЕРАХ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Галузь знань	<u>05 «Соціальні та поведінкові науки»</u>
Спеціальність	<u>053 «Психологія»</u>
Назва освітньої програми	<u>Психологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський) рівень</u>

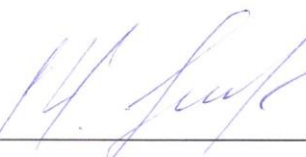
Робоча програма затверджена на засіданні кафедри педагогіки і психології
протокол № 1 від 29 серпня 2024 року.

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук Поплавська Єва Вадимівна	+38(096)588-37- 38	<u>85evgart@gmail.com</u>

Завідувач кафедри педагогіки та
психології к.п.н., доцент

 Наталя МЕЛЕНЧУК

Гарант освітньої програми
к.п.н., доцент

 Наталя МЕЛЕНЧУК

Узгоджено
Начальник навчального відділу

 Лариса РАЙЧЕВА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5 Загальна кількість годин – 150	Галузь – 05 «Соціальні та поведінкові науки»	обов'язкова	
	Спеціальність – 053 «Психологія»	Рік підготовки:	
		1-й	
		Семестр	
		2-й, 3-й	2-й, 3-й
		Лекції	
Мова навчання – українська	Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень	28 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		28 год.	12 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота та індивідуальні завдання	
		94 год.	130 год.
		Вид контролю:	
		екзамен	екзамен

Навчальна дисципліна **«Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності»** належить до обов'язкових дисциплін циклу професійної підготовки, вивчення якої передбачено за освітньо-професійною програмою підготовки фахівців освітнього ступеня – магістр за спеціальністю «Психологія».

Мета навчальної дисципліни – забезпечення професійної компетентності практичних психологів у сфері підготовки та кваліфікованого проведення психологічного консультування та індивідуальних психологічних консультацій.

Передумови для вивчення дисципліни. Для вивчення даного курсу здобувачам необхідні знання з дисциплін: загальна психологія, вікова психологія, психодіагностика, експериментальна психологія, патопсихологія, основи психотерапії.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК3. Здатність обирати і застосовувати валідні та надійні методи наукового дослідження та методики і техніки практичної діяльності.

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (психотерапевтичну, консультаційну, психореабілітаційну) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

СК11. Здатність використовувати теоретичні та практичні знання у сфері психологічної реабілітації та інклюзивного супроводу.

Навчальна дисципліна «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

ПРН5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

ПРН12. Розробляти та впроваджувати програми психологічної реабілітації та організації інклюзивного супроводу різних груп клієнтів.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знати:

1. теоретико-методологічні засади і понятійно-термінологічний апарат дисципліни;
2. суть, види і специфічні риси психологічного консультування;
3. етичні принципи, умови й чинники ефективного консультування;
4. загальну структуру консультативного процесу;
5. процедурні й психотехнічні аспекти психологічного консультування;
6. методологічні інновації основних психотерапевтичних напрямів і шкіл;
7. сучасні новітні тенденції розвитку психологічного консультування й психотерапії.

Уміти:

1. структурувати процес консультування;
2. проводити психологічне інтерв'ю;
3. визначити локус скарги і сформулювати запит клієнта;
4. аналізувати й ідентифікувати проблему клієнта;
5. розробити стратегію вирішення проблеми клієнта;
6. застосовувати психотехнічні методи і прийоми відповідно до завдань кожної стадії консультування;
7. описати і проаналізувати консультативний випадок;
8. застосовувати психометричні методи в практиці психологічного консультування;
9. оцінити показники ефективності консультативної роботи;
10. творчо підходити до вирішення навчальних консультативних ситуацій

Навички:

1. володіти теоретичними основами та найважливішими концептуальними положеннями психологічного консультування;
2. володіти основними технологіями психологічного консультування в різних сферах життєдіяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування.

Історичні передумови становлення психоконсультування. Місце консультування у системі психологічного знання. Основна мета, предмет та завдання психоконсультування. Визначення психологічного консультування. Принципи психологічного консультування. Види психологічного консультування та вимоги до їх проведення. Відмінності між поняттями психологічне консультування, психологічна корекція і психотерапія. Особливості психологічного впливу у консультуванні та психотерапії. Типи клієнтів та локус їх скарг у консультуванні та психотерапії. Заборона давати поради як один із принципів психологічного консультування. Сфери застосування психологічного консультування. Важливість етичної поведінки в психологічному консультуванні для забезпечення якості та безпеки клієнтів. Етичні питання, які можуть виникнути в роботі психолога. Етично обґрунтовані рішення у складних ситуаціях, які можуть виникати під час консультування. Вирішення важливих питань щодо етичних дилем.

Тема 2. Особистість консультанта.

Вимоги до консультанта. Найважливіші рольові функції консультанта. Особистісні якості, що стають основою програми з підготовки консультантів. Особистість консультанта як основний засіб стимулювання удосконалення особистості клієнта. Якості консультанта. Зв'язок родини консультанта із його захопленістю професійною діяльністю. Роль відповідальності клієнта у консультуванні. Позиції консультанта. Засоби впливу консультанта у процесі консультування. Етичні принципи консультанта. Кодекси практичного психолога. Професійна деформація особистості психолога. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів. Компетентність консультанта.

Тема 3. Консультативний контакт.

Консультативний контакт як частина основи процесу психологічного консультування. Вербальна комунікація. Організація мовлення в діалозі. Робота зі змістовними структурами мовлення клієнта. Наближення мовлення консультанта до мовлення клієнта. Характеристики висловлювань консультанта. Використання альтернатив, парадоксальних питань, уточнення,

загострення, інтерпретацій, перефразування. Невербальна комунікація у ході консультування. Підлаштовування поз, дихання, тону та гучності голосу. Контакт очей, вираз обличчя. Аналіз емоційних переживань та їх акцентування. Використання пауз. Роль емоційних компонентів психологічного клімату у консультативному контакті. Характеристика фізичних компонентів психологічного клімату. Їхній вплив на консультативний контакт. Структурування часу в психологічному консультуванні. Вирішення проблеми розташування консультанта й клієнта в просторі (дистанція, манера сидіти й т. п.). Організація консультативної бесіди: простір та час. Перенесення і контрперенесення в консультуванні. Значення перенесення. Причини контрперенесення і його вплив на консультативний контакт. Позитивне контрперенесення. Загальне уявлення про супротив у психологічному консультуванні. Види супротиву. Вплив супротиву на ефективність психологічного консультування. Техніки виявлення супротиву. Підходи та техніки подолання супротиву.

Тема 4. Структурування процесу психологічного консультування.

Мета й завдання кожної фази психологічного консультування. Підготовка до консультування. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди. Знайомство як початок бесіди. Мета та завдання бесіди. Роль консультанта в бесіді. Формування запиту. Розпитування клієнта та його фази. Гіпотези консультанта. Психокорекційний вплив. Передумови для успішного проведення першої консультативної бесіди. Негативні моменти, що заважають успішному проведенню першої зустрічі. Найважливіше завдання консультанту для заохочення клієнта до розповіді про свої проблеми. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом). Критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.

Тема 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування.

Приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами. Особливості консультування тривожних клієнтів. Погляди науковців на природу виникнення тривоги. Основні способи і засоби маскуванню тривоги. Особливості роботи психолога з тривожними клієнтами. Особливості консультування клієнтів з фобіями й страхом. Визначення страху, його відмінність від тривоги. Типологізація людських страхів. Особливості консультування вороже налаштованих та агресивних клієнтів. Причини появи агресивних реакцій у клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами. Особливості консультування «невмотивованих клієнтів». Особливості консультативного контакту та завдання консультативної роботи з «немотивованими» клієнтами. Особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.

Тема 6. Особливості консультування депресивних клієнтів.

Визначення змісту поняття «депресія». Види депресії. Основні риси депресивної особистості. Психологічна допомога клієнтів з депресією. Причини зниженого настрою як емоційного стану особистості. Поняття реактивної депресії. Причини звернення до консультанта. Залежність від думки інших осіб як наслідок депресивного стану. Особливості консультування депресивних клієнтів: основні проблеми, стратегія та тактика. Навіювання у процесі консультування депресивних клієнтів. Проблема пасивності депресивних клієнтів. Особливості консультування при суїцидальних намірах. Характеристика групи потенційних самогубців. Умови, що сприяють можливості самогубства. Правила консультування особистостей, що здійснюють наміри самогубства. Специфіка консультування осіб, які робили спробу самогубства. Поради спеціалістам, що працюють з потенційними самогубцями.

Тема 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю.

Поняття алкогольної та наркотичної залежності. Психологічні причини алкоголізму: соціальні, біологічні, психологічні. Причини звернення людей, що зловживають алкоголем до консультанта. Стратегія та тактика роботи консультанта. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами. Психотерапія алкоголіків (рух “Анонімних алкоголіків”). Типи звернення пов’язані з хімічною залежністю: звернення у нетверезому стані, звернення у стані абстиненції, звернення людини, що страждає залежністю від психоактивних речовин. Групи анонімних наркоманів. Звернення з приводу вживання хімічних речовин третіми людьми. Завдання психолога. Поняття созалежності. Робота консультанта з созалежними клієнтами. Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю.

Тема 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції.

Консультування при переживанні провини. Феномен провини, її психічні форми і механізм дії на людину. Ознаки нормальної, невротичної й екзистенційної провини. Форми екзистенційної провини. Звільнення клієнта від почуття провини. Особливості консультування клієнтів, які плачуть. Причини появи емоційної реакції плачу в клієнтів. Практичні поради психологу консультанту щодо психотерапевтичної роботи з такими клієнтами. Особливості консультування істеричних особистостей. Особливості консультування obsесивних особистостей. Консультування шизоїдних особистостей. Особливості консультування при параноїдальних розладах. Характеристики асоціальних особистостей та особливості їх консультування.

Тема 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах

Характерні особливості кризи. Три стадії кризового процесу: стадія нормальної адаптації, стадія мобілізації, критична стадія. Допомога при кризі, три стадії роботи з кризою: збір інформації, формулювання та переформулювання проблеми, альтернативи та рішення. Забезпечення умов консультантом для консультації клієнтів у кризових станах. Небажане у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані. Життестійкість як ресурс подолання життєвих труднощів. Зміст психологічної допомоги у випадку тяжкої невиліковної хвороби. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс). Типи патологічної скорботи. Завдання консультанта у випадку ситуації патологічної скорботи. Приклади роботи з кризовими станами.

Тема 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем.

Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Форми і методи психологічної консультативної роботи з подружніми парами. Проблема розподілу влади в подружніх стосунках. Труднощі пов’язані із зверненням подружжя в консультацію. Особливості консультування при роботі з подружньою парою. Особливості організації психологічної консультативної роботи з подружньою парою. Особливості організації роботи з одним із членів подружжя. Тривалість роботи з подружньою парою. Суть проблеми рівності в розподілі сімейних обов’язків. Особливості роботи з відмінностями в поглядах і настановах подружжя. Техніка конструктивних переговорів. Корекція ригідних уявлень і принципів.

Тема 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми.

Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей. Ситуації стосунків батьків і дитини, що потребують психологічного консультування. Доцільність застосування тієї чи

іншої тактики корекції. Особливості проведення розмови про власні почуття батьків під час психологічного консультування. Особисті проблеми й переживання в основі звернення до консультанта батьків із приводу своїх дорослих дітей. Постановка точного психологічного діагнозу. Висування та формулювання гіпотез. Поняття «конкретизація проблемної ситуації». Проблеми батьків і дітей, що не підлягають психологічному консультуванню. Поняття «відчуття своєї батьківської некомпетентності», «відчуття провини батьків перед дитиною». Корекція позиції батьків стосовно дитини. Гіпер-домінантна позиція батьків стосовно дитини. Перегляд батьками позиції стосовно дитини, тактики повсякденної поведінки, уявлень про власну дитину. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.

Тема 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни

Особливості психологічної реабілітації з сім'ями військовослужбовців. Психологічна допомога родичами загиблих на війні. Труднощі, які виникають у роботі з особами, які постраждали від війни. Специфіка стосунків психолог – клієнт у ситуаціях надання психологічної допомоги особам, які пережили полон та катування. Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Психологічна допомога дружинам ветеранів війни.

Тема 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру

Фази психологічного стану батьків, коли вони отримують інформацію про особливості дитини. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами. Психологічна підтримка батьків дітей з особливими потребами.

Тема 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій.

Основні завдання та цілі індивідуального психоконсультування. Переваги та недоліки індивідуального консультування. Групове консультування: переваги та недоліки. Основні методи групового консультування. Фокус-групи як групові напівстандартизовані інтерв'ю. Психокорекційні групи та їх види. Використання групового тренінгу у психологічному консультуванні. Основні процедури проведення групового тренінгу.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 2. Особистість консультанта	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 3. Консультативний контакт	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 4. Структурування процесу психологічного консультування	12	2	2	8	12	2	-	10

Тема 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 6. Консультування клієнтів із депресією і суїцидальними намірами	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах	14	2	2	10	14	2	-	12
Тема 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми	14	2	2	6	14	-	2	12
Тема 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни	10	2	2	10	10	2	2	6
Тема 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій	10	2	2	6	10	-	-	10
Усього годин	150	28	28	94	150	8	12	130
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН								

5. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування 1. Історичні передумови становлення психоконсультування. 2. Місце консультування у системі психологічного знання. 3. Основна мета, предмет та завдання психоконсультування. 4. Принципи психологічного консультування. 5. Види психологічного консультування та способи їх класифікації за певними показниками. 6. Сфери застосування психоконсультативних практик. 7. Важливість етичної поведінки в психологічному консультуванні для забезпечення якості та безпеки клієнтів.	2	-
2	Тема 2. Особистість консультанта 1. Теоретичне обґрунтування основних характеристик особистості консультанта. Модель ефективного консультанта. 2. Етичні принципи консультанта. Кодекси практичного психолога 3. Позиції консультанта. 4. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта. Професійна деформація особистості психолога. 5. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів. Компетентність консультанта.	2	-

3	Тема 3. Консультативний контакт 1. Консультативний контакт, завдання та особливості його організації. 2. Структурування часу в психологічному консультуванні. 3. Вербальна комунікація. Організація мовлення в діалозі. 4. Особливості проведення довготривалих консультацій. 5. Техніки збирання даних та інтервенції у процесі психологічного консультанта. 6. Перенесення і контрперенесення в консультуванні. 7. Невербальні навички підтримки консультативного контакту.	2	-
4	Тема 4. Структурування процесу психологічного консультування 1. Мета й завдання кожної фази психологічного консультування. 2. Сутність методу бесіди. Загальна характеристика етапів бесіди. 3. Формування запиту. Розпитування клієнта та його фази. 4. Гіпотези консультанта. 5. Завершення бесіди (підсумки, перспективи подальшої взаємодії консультанта та клієнта, прощання з клієнтом). 6. Критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди.	2	-
5	Тема 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування 1. Консультування тривожних клієнтів. Особливості роботи психолога з тривожними клієнтами. 2. Консультування клієнтів при реакціях страху і фобіях. 3. Консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами. 4. Консультування «немотивованих» клієнтів. 5. Консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.	2	-
6	Тема 6. Особливості консультування депресивних клієнтів. 1. Визначення змісту поняття «депресія». Види депресії. Основні риси депресивної особистості. 2. Причини зниженого настрою як емоційного стану особистості. 3. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами. 4. Особливості консультування при суїцидальних намірах. 5. Правила консультування особистостей, що здійснюють наміри самогубства.	2	2
7	Тема 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю. 1. Поняття алкогольної та наркотичної залежності. 2. Психологічні причини алкоголізму. 3. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами 4. Принципи роботи психолога із алкоголіками (рух «Анонімних алкоголіків»). 5. Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю. 6. Звернення з приводу вживання хімічних речовин третіми людьми. 7. Поняття созалежності. Робота консультанта з созалежними клієнтами.	2	2
8	Тема 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції 1. Консультування при переживанні провини. 2. Особливості консультування клієнтів, які плачуть. 3. Консультування істеричних особистостей. 4. Консультування obsесивних особистостей. 5. Консультування при параноїдальних розладах. 6. Консультування шизоїдних особистостей. 7. Консультування асоціальних особистостей.	2	2
9	Тема 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах	2	-

	1. Характерні особливості кризи. Стадії кризового процесу. 2. Небажане у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані. 3. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини. 4. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс).		
10	Тема 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем 1. Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Особливості консультування при роботі з подружньою парою. 2. Консультування подружжя з приводу сексуальних проблем. Індивідуальне психоконсультування подружжя. 3. Переживання розлучення з партнером. 4. Труднощі взаєморозуміння. Консультації при розлученні.	2	2
11	Тема 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми 1. Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей. 2. Корекція позиції батьків стосовно дитини. 3. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи. 4. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини. 5. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.	2	2
12	Тема 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни 1. Особливості психологічної реабілітації з сім'ями військовослужбовців 2. Психологічна допомога родичами загиблих на війні 3. Труднощі, які виникають у роботі з особами, які постраждали від війни 4. Специфіка стосунків психолог – клієнт у ситуаціях надання психологічної допомоги особам, які пережили полон та катування 5. Специфіка потреб внутрішньо переміщених осіб 6. Особливості психологічної допомоги внутрішньо переміщеним особам	2	2
13	Тема 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру 1. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами 2. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами 3. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами	2	-
14	Тема 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій 1. Основні завдання та цілі індивідуального психоконсультування. 2. Переваги та недоліки індивідуального консультування. 3. Групове консультування: переваги та недоліки. 4. Основні методи групового консультування. 5. Психокорекційні групи та їх види. 6. Використання групового тренінгу у психологічному консультуванні.	2	-
	Всього	28	8

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Психологічне консультування в різних сферах життєдіяльності» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.

4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Загальні уявлення про психологічне консультування 1. Що таке психологічне консультування як напрямок психологічної допомоги? 2. Назвіть галузі застосування психологічного консультування. 3. Без врахування яких принципів психологічне консультування немислиме й неефективне? 4. Поясніть відмінності між поняттями психологічне консультування, психологічна корекція і психотерапія. 5. Порівняйте особливості психологічного впливу у консультуванні та психотерапії. 6. Порівняйте типи клієнтів та локус їх скарг у консультуванні та психотерапії. Практичне завдання: 1. Сформулюйте найважливіші завдання при консультуванні в галузі екзистенційних та особистісних проблем підлітка. 2. Поясніть, чому заборона давати поради є одним із принципів психологічного консультування.	6	8
2	Тема 2. Особистість консультанта 1. Сформулюйте найважливіші рольові функції консультанта. 2. Перерахуйте особистісні якості, що могли б стати основою програми з підготовки консультантів. 3. Чому консультантом не може працювати людина, яка не має психологічної освіти? 4. Наведіть перелік етичних стандартів, дотримання яких є неодмінним обов'язком професіонала-консультанта. Практичне завдання: 1. Поясніть думку про те, що основним засобом, стимулюючим удосконалення особистості клієнта, є особистість консультанта. 2. Як Ви розумієте тезу про те, що консультант повинен бути об'єктивним, ціннісно нейтральним і не вносити в консультативні стосунки свою життєву філософію і ціннісну систему. 3. Жоден консультант не може вказувати іншій людині, як їй жити. Якщо Ви погоджуєтеся із цією думкою, то поясніть, яку ж місію відведено психологічному консультанту? 4. Аргументуйте думку про те, що захопленість професійною діяльністю нерідко призводить до того, що страждає родина консультанта.	6	10
3	Тема 3. Консультативний контакт 1. Доведіть, що консультативний контакт лежить в основі процесу психологічного консультування. 2. Яку роль у консультативному контакті відіграють емоційні компоненти психологічного клімату? 3. Які засоби невербального спілкування збільшують довіру клієнта до	6	10

	консультанта під час консультативного контакту? - Охарактеризуйте фізичні компоненти психологічного клімату. Як вони впливають на консультативний контакт? - Як здійснюється структурування часу в психологічному консультуванні? - Як вирішити проблему розташування консультанта й клієнта в просторі (дистанція, манера сидіти й т. п.)? Практичне завдання Розробіть рекомендації психологу для роботи з клієнтами, які постійно порушують сетінг.		
4	Тема 4. Структурування процесу психологічного консультування - Охарактеризуйте мету й завдання кожної фази психологічного консультування. - Які чинники має враховувати консультант у ситуації, коли спостерігається значне протистояння до змін? - Які передумови є необхідними та бажаними для успішного проведення першої консультативної бесіди? - Які негативні моменти заважають успішному проведенню першої зустрічі? - Яке найважливіше завдання вирішує консультанту щоб заохотити клієнта до розповіді про свої проблеми? - Назвіть критерії позитивного завершення першої консультативної бесіди. Доповідь/Есе - Вимоги до організації і проведення психоконсультативної бесіди. - Етапи проведення консультативної бесіди. - Особливості першої зустрічі	8	10
5	Тема 5. Спеціальні проблеми психологічного консультування - Які особливості консультування тривожних клієнтів? - Які особливості консультування клієнтів з фобіями й страхом? - Які особливості консультування вороже налаштованих та агресивних клієнтів? - Які особливості консультування «невмотивованих клієнтів»? - Які особливості консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги? Практичне завдання: Наведіть приклади консультування клієнтів із спеціальними проблемами.	6	10
6	Тема 6. Особливості консультування депресивних клієнтів. - Які особливості консультування клієнтів із психосоматичними розладами? - Яке найважливіше завдання консультанта в бесіді із психосоматичним клієнтом? - Назвіть ознаки реактивної депресії. - Ваше ставлення до пропозиції засновника логотерапії В. Франкла оцінювати замість вірогідності самогубства величину життєвого потенціалу людини? Доповідь/Есе - Особливості консультування клієнтів із депресією. - Особливості консультування клієнтів із суїцидними намірами.	6	8
7	Тема 7. Консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю Поняття алкогольної та наркотичної залежності.	6	8

	2. Психологічні причини алкоголізму. 3. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами. Доповідь/Есе 4. Психотерапія алкоголіків (рух “Анонімних алкоголіків”). 5. Особливості консультування клієнтів із алкогольною та наркотичною залежністю		
8	Тема 8. Особливості консультування клієнтів з вадами саморегуляції 1. Які симптоми визначення вад саморегуляції? Наведіть приклади. 2. Визначте психологічний зміст справжньої, невротичної та екзистенційної провин. 3. Чи завжди консультант повинен поспіхом звільняти клієнта від почуття провини? 4. Що повинен знати консультант про медичні показники стану здоров'я клієнта з вадами саморегуляції? 5. Які принципи етики поведінки консультанта мають проявлятися у консультуванні клієнтів з вадами саморегуляції? Доповідь/Есе 1. Клієнти, що переживають провину. Завдання консультанта. 2. Плачучі клієнти. Причини плачу клієнта та основні завдання консультанта. 3. Клієнти з істеричною поведінкою. Завдання консультанта. 4. Обсесивні клієнти. Ознаки обсесивності. Завдання консультанта. 5. Клієнти з параноїдальними розладами. Завдання консультанта. 6. Клієнти з шизоїдними розладами. Завдання консультанта.	6	8
9	Тема 9. Особливості консультування та психологічної реабілітації клієнтів у кризових станах 1. Які умови повинен забезпечити консультант для консультації клієнтів у кризових станах? 2. Що є небажаним у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані? 3. Які умови повинен забезпечити консультант для консультації у кризових станах? 4. Що не бажано у консультативному спілкуванні з клієнтом у кризовому стані? 5. Який зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини? Доповідь/Есе 1. Алгоритм поведінки кризового психолога в умовах катастрофи. 2. Завдання консультанта у випадку ситуації патологічної скорботи. 3. Проблеми надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях.	10	12
10	Тема 10. Зміст та організація консультування з приводу подружніх проблем 1. Які актуальні проблеми консультування подружніх пар? 2. Як вирішити проблеми розподілу влади в подружніх стосунках? 3. Які труднощі пов'язані із зверненням подружжя в консультацію? 4. Які особливості консультування при роботі з подружньою парою? 5. Які особливості організації психологічної консультативної роботи з подружньою парою? 6. Які особливості організації роботи з одним із членів подружжя? 7. Охарактеризуйте тривалість роботи з подружньою парою. 8. У чому суть проблеми рівності в розподілі сімейних обов'язків?	6	8

	9. Які особливості роботи з відмінностями в поглядах і настановах подружжя? 10. Як здійснюється корекція ригідних уявлень і принципів? Практичне завдання: 1. Наведіть приклади форм і методів психологічної консультативної роботи з подружніми парами. 2. Наведіть техніки конструктивних переговорів у роботі з подружніми парами.		
11	Тема 11. Консультування батьків із приводу складностей у взаєминах із дорослими дітьми 1. Які особливості проведення розмови про власні почуття батьків під час психологічного консультування? 2. Охарактеризуйте коротко стратегії психологічної консультативної роботи залежно від причин звернень клієнтів. 3. Які особисті проблеми й переживання можуть лежати в основі звернення до консультанта батьків із приводу своїх дорослих дітей? 4. Які важливі моменти в постановці точного психологічного діагнозу слід враховувати консультанту, щоб висувати й формулювати подальші гіпотези? 5. Що означає поняття «конкретизація проблемної ситуації»? Наведіть приклад. 6. Які переживання батьків серйозно ускладнюють їхні взаємини з дітьми, мимоволі перетворюючи їх на тиранів, що обмежують свободу своєї дитини? 7. Які проблеми батьків і дітей не підлягають психологічному консультуванню? 8. Що означають поняття «відчуття своєї батьківської некомпетентності», «відчуття провини батьків перед дитиною»? Практичне завдання: 1. Наведіть приклади ситуацій стосунків батьків і дитини, що потребують психологічного консультування; обґрунтуйте доцільність застосування тієї чи іншої тактики корекції. 2. Існує цілий ряд психологічних завдань, вирішення яких може значною мірою посприяти поліпшенню життєвої ситуації клієнта і які можна професійно вирішити тільки за допомогою консультанта. Наведіть приклади таких завдань.	6	12
12	Тема 12. Особливості здійснення психологічної реабілітації осіб, які постраждали від війни 1. Які реакції виникають у людей під час участі та переживання катастроф? 2. Характеристика технік відновлення осіб, які постраждали від війни. 3. Типові фізичні, емоційні та поведінкові реакції військових після повернення додому. Доповідь/Есе 1. Особливості відновлення постраждалих від війни. 2. Перша психологічна допомога та самопомога при переживанні військовослужбовцями негативних станів. 3. Показання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців. 4. Протипоказання до проведення психологічної реабілітації військовослужбовців.	10	6

	5. Реабілітація і соціально-психологічний супровід вимушено переселених осіб.		
13	Тема 13. Психолого-педагогічний супровід батьків дітей з особливими освітніми потребами в умовах діяльності інклюзивно-ресурсного центру Доповідь/Есе 1. Форми роботи практичного психолога з батьками дітей з особливими потребами 2. Завдання психолога у роботі з батьками дітей з особливими потребами 3. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами 4. Фази психологічного стану батьків, коли вони отримують інформацію про особливість дитини Практичне завдання Розробіть поради батькам дітей з особливими освітніми потребами.	6	10
14	Тема 14. Індивідуальні та групові методи психологічних консультацій 1. Які є основні процедури проведення групового тренінгу? 2. Назвіть переваги групові форми роботи. 3. В яких ситуаціях рекомендовано застосовувати індивідуальні консультації? Чому? Доповідь/Есе 1. Індивідуальна та групова форми роботи психолога-консультанта та основні випадки їх застосування. 2. Техніки індивідуального та групового консультування. Практичне завдання: Розробити програму групового тренінгу на обрану тему.	6	10
	Всього	94	130

7. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, есе, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, іспит
--	--

Питання до іспиту

1. Предмет, мета та завдання психологічного консультування.
2. Зв'язок психологічного консультування з іншими галузями практичної психології. Психологічне консультування в структурі психологічної допомоги.
3. Види психологічного консультування та способи їх класифікації за певними показниками.
4. Принципи психологічного консультування.
5. Визначення позиції психолога-консультанта відносно клієнта, вироблення уявлень про мету і завдання роботи.

6. Стиль стосунків психолога-консультанта із клієнтом,
7. Розвиток власної теоретичної орієнтації психолога-консультанта. Основні підходи до вибору власної теоретичної орієнтації.
8. Теоретичне обґрунтування основних характеристик особистості консультанта.
9. Модель ефективного консультанта.
10. Етичні принципи консультанта. Кодекс практичного психолога.
11. Вплив професійної діяльності на особистість консультанта.
12. Професійна деформація особистості психолога.
13. Фахова підготовка консультанта. Програма підготовки психологів-консультантів.
14. Компетентність консультанта. Європейський сертифікат із психотерапії.
15. Консультативний контакт. Чинники ефективності консультативного контакту: терапевтичний клімат і навички консультанта підтримувати бесіду.
16. Фізичні та емоційні компоненти терапевтичного клімату.
17. Терапевтичний зміст консультативного контакту.
18. Перенесення і контрперенесення в консультуванні. Терапевтичний зміст перенесення і контрперенесення.
19. Причини контрперенесення і його вплив на консультативний контакт. Позитивне контрперенесення.
20. Структурування невербальних реакцій у консультуванні.
21. Невербальні навички підтримки консультативного контакту.
22. Невербальне спілкування. Групи невербальних реакцій у консультуванні.
23. Загальна (еклектична) модель процесу консультування (В.Гілланд). Стадії еклектичної моделі психологічного консультування.
24. Структурні особливості проблемно-орієнтованого консультування.
25. Основні риси концепції проблемно-орієнтованого консультування. Структурування часу і змісту.
26. П'ятикрокова модель інтерв'ю. Зміст, структура і завдання п'ятикрокової моделі інтерв'ю.
27. Основні стадії п'ятикрокової моделі інтерв'ю.
28. Загальні правила структурування процесу консультування. Неалгоритмічність реального процесу консультування.
29. Професійна і людська компетентність консультанта.
30. Консультування тривожних клієнтів. Погляди науковців на природу виникнення тривоги. Основні способи і засоби маскування тривоги.
31. Особливості роботи психолога консультанта з тривожними клієнтами.
32. Консультування клієнтів при реакціях страху і фобіях. Визначення страху, його відмінність від тривоги. Типологізація людських страхів.
33. Особливості роботи психолога консультанта при реакціях страху та фобіях.
34. Консультування вороже налаштованих і агресивних клієнтів. Причини появи агресивних реакцій у клієнтів. Рекомендації і застереження щодо роботи з такими клієнтами.
35. Консультування «немотивованих» клієнтів. Особливості консультативного контакту та завдання консультативної роботи з «немотивованими» клієнтами.
36. Консультування клієнтів, які мають підвищені вимоги.
37. Особливості консультативної роботи з депресивними клієнтами.
38. Правила консультування депресивних клієнтів, які мають намір здійснити самогубство.
39. Принципи роботи психолога з наркотично залежними клієнтами.
40. Принципи роботи психолога з алкоголіками (рух «Анонімних алкоголіків»).
41. Консультування при переживанні провини.
42. Феномен провини, її психічні форми і механізм дії на людину. Ознаки нормальної, невротичної й екзистенційної провини. Форми екзистенційної провини.
43. Особливості консультативної роботи при переживаннях нормальної, невротичної й екзистенційної провини.
44. Особливості консультування клієнтів, які плачуть.
45. Причини появи емоційної реакції плачу в клієнтів. Практичні поради психологу консультанту щодо психотерапевтичної роботи з такими клієнтами.

46. Консультування істеричних особистостей.
47. Консультування обсесивних особистостей.
48. Консультування при параноїдальних розладах.
49. Консультування шизоїдних особистостей.
50. Консультування асоціальних особистостей.
51. Зміст психологічної допомоги у випадку тяжкої невиліковної хвороби.
52. Зміст психологічної допомоги у випадку переживання втрати близької людини.
53. Опис процесу скорботи в консультуванні (модель Кублер-Росс). Типи патологічної скорботи. Завдання консультанта.
54. Стадії розлучення в структурі консультативного процесу (модель Кублер-Росс). Завдання консультанта.
55. Порушення чоловічої і жіночої сексуальності. Види консультування клієнтів із сексуальними порушеннями.
56. Правила сексологічного консультування.
57. Актуальні проблеми консультування подружніх пар. Особливості консультування при роботі з подружньою парою.
58. Консультування подружжя з приводу сексуальних проблем.
59. Індивідуальне психоконсультування подружжя.
60. Переживання розлучення з партнером. Консультації при розлученні.
61. Труднощі взаєморозуміння. Консультації при труднощах взаєморозуміння подружньої пари.
62. Проблеми консультування батьків. Типові скарги батьків на дітей. Постановка психологічного діагнозу.
63. Корекція позиції батьків стосовно дитини.
64. Консультування у ситуації гіпердомінантної позиції батьків стосовно дитини.
65. Перегляд батьками у консультуванні позиції стосовно дитини.
66. Перегляд батьками у консультуванні тактики повсякденної поведінки.
67. Перегляд батьками у консультуванні уявлень про власну дитину.
68. Корекція стосунків батьків і дитини. Загальна стратегія і тактичні заходи.
69. Консультування батьків із приводу проблем і складностей у житті дитини.
70. Консультування батьків із приводу їхніх власних проблем.

8. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з

виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 1 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	FX	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	F		

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Анєнкова І.П., Байдан М.А., Русова В.М. Психологічне консультування: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
2. Главацька О.Л. Основи психологічного консультування особистості: навч. посіб. Київ: Каравела, 2018.
3. Консультативна психологія: підручник / Булах І. С., Кузьменко В. У., Помиткін Е. О. Вінниця: Нілан, 2014. 484 с.
4. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.
5. Опанасенко Л.А. Основи психологічного консультування: у схемах і таблицях. Миколаїв : Іліон, 2019.
6. Основи психоконсультування: навч. посіб. / упоряд. і ред. Т. Л. Надвинична. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
7. Психологічна підтримка та супровід дорослих і дітей у кризових ситуаціях : практикум / упорядники Т.Р. Браніцька, Л.О. Матохнюк, О.М. Шпортун. Вінниця, 2022. 131 с.

Допоміжна:

1. Афанасьєва Н. Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2017. 315 с.
2. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навч. посіб. К.: Четверта хвиля, 2004. 256 с.
3. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: підруч. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид. К.: Ніка-Центр, 2011.
4. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол.

- В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. 122 с.
5. Каліна Н.Ф. Психотерапія К.: Академвидав, 2010. 288 с.
 6. Консультативна психологія: підручник / І.С. Булах, В.У. Кузьменко, Е.О. Помиткін та ін. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2014.
 7. Кузьменко В. Консультативна допомога батькам: дієві рішення. Дошкільне виховання. 2016. № 6. С. 6-9.
 8. Кулакевич Т.В. Технології психологічного консультування: «Сімейне консультування»: Курс лекцій. К.: КиМУ, 2017.
 9. Михальчишин Г.Є. Ресурсність системного підходу у терапевтичній допомозі особам літнього віку. *Психогенеза особистості: норма і девіація: зб. наук. статей і тез.* Луцьк : Вежа, 2019. С. 186–192
 10. Осадько О.Ю. Технології психологічного консультування. К.: Ред. загальнопеда. газ., 2005. 128 с.
 11. Основи психолого-управлінського консультування: навч. посіб./ Л.М. Карамушка, Н.Л. Коломінський, М.В. Войтович та ін. К.: МАУП, 2002. С.14-23.
 12. Панок В. Основи практичної психології. Підручник / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева. К.: Либідь, 2006.
 13. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
 14. Приходько Ю.О. Практична психологія: Введення у професію: Навч. посібник. 4-те вид. К.: Каравела, 2017.
 15. Рябко Ю. В. Техніки і моделі психологічного консультування: навчальний посібник. Глухів: РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2013.
 16. Сергієнко Н.П. Основи психологічної практики: Курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2011.
 17. Словник-довідник психолога-консультанта / Н. В. Гаркавенко, Я. В. Чаплак, С. К. Шандрук, І. І. Солійчук. Чернівці, 2010.
 18. Цільмак О.М., Лефтеров В.О. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020, 266 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
2. Бібліотека Університету Ушинського: офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>